

gédiája teljesen egységes tervű s megoldású költői mű, melynek növekvő hatása csak egy nagy léleknek, nagy költőnek hatása lehet. Madáchot első sorban a tragédia megértésén keresztül lehet megközelíteni s míg ezt a munkát sikerrel el nem végeztük, a legmodernebb kutatómódszerekkel is hiába próbálkozunk a gondolkodót, a költőt és az embert más megnyilatkozásaiból megrajzolni.

A szerző előszavában azt mondja: «az itt tárgyalt kérdést ma már több pontban másként látom». Kár volt akkor a közléssel sietnie, a félreismert «ismeretlen Madách» torzképét a nyilvánosságnak bemutatnia, de megvan a remény rá, hogy látása gyökeresen megváltozik. *Kardeván Károly.*

A Mancsi. Bródy Lili regénye. (Athenaeum.) — Radómanci, a «hernád-uccai kis állat», elindul a maga kis életével, zűrzavaros családi viszonyaival, csikágói adottságaival, rossz nevelésével és tétova szívével, amely nem rossz és nem jó, csak éppen olyan, mint a többi hasonló szegény gyereké, akiknek fészket szétkavarta a sok mindenféle válság: a papa válsága, a mama válsága, a nagynéniké, fiúké és leányoké s ebben a kavardásban nem maradhattak válság nélkül ők maguk sem. Radómanci saját külön kis válságát — hangsúlyoznunk kell, hogy Mancsi körül minden «kis» dolog: csupa hétköznapi ügy, másoktól is élt baj, másoktól is látott példa, hiszen éppen ez avatja őt a Mancivá, aki ebben a formájában mindnyájunknak húsból és vérből való rokona és ismerőse — tehát az ő válságát itt éppen Komlós Jánosnak hívják. S mert élet és jó regény mindig egy nyomon haladnak: Mancik és Komlós Jánosok mozi-démonnágra alapozott flörtje itt se vezethet semmi jóra. Mancsi családik és öngyilkosságot kísérel meg. Kórházba kerül s ott találkozik egy kis szánta leánnyal, aki arról a másik világról mesél neki, ahol a leányok

boldogsága nem a Komlós Jánosoktól függ s amely világot mindenki felfedezheti magában, aki akarja. Melleleg megismerteti egy Goethe nevű költővel. Goethe jó orvosságnak bizonyul (?), Mancsi felgyógyul s tovább megy azon az úton, ahol — az író okos nevelési elvei szerint — radómanciból Radó Mancivá kell válnia...

Itt szögezzük le mindjárt, hogy az író nevelési elvei csakugyan okosak. Irodalom ide, vagy oda, Bródy Lili ismeri azt a típust, amelyről ír; és ismeri azt a típust, amelynek a regényt írta. A pesti leány az ő szívéhez nőtt, saját témája; kissé fölényes gúnnyal, játékos okossággal, rejtett, mosolygó szomorúsággal, ha néha szembe is áll vele, mindig mellette van. Ha a regénynek hibája is a tendencia, ez a hang új, őszinte és helyénvaló. Ez a hang végre nem a férfiírók hangja, sem nőírók férfiszólamra erőszakolt grammofónnyekergése, akik az új leánytípusról, mint eddig nem létezett csodaállatról rebegnek csodás szörnyűségeket. Bródy Lili hangjában megszólal végre maga ez az újnak híresztelt leánytípus, akiről mi nők titokban mindnyájan tudjuk, hogy nagyon régi. Megszólal a lelkében támasztalan, testi voltában ellátatlan mai leány, aki nem akar új lenni, dehogyis akar, azt se tudja, mi az az új, csak éppen élni akar és boldogulni, ahogy lehet, a maga hasznára, vagy kárára, de mindenestre a maga felelősségére. Talán éppen csak ez a felelősség új benne, de ez sem az ő érdeme, mit tehet róla, vállalnia kell, ha már senkise akarja vállalni helyette... Megszólal és vall. Meggyónja bajait, félelmeit, szorongó vágyait, bizonytalan keresgélését, küzdését önmagáért szegyenét... Vall és kérdez és felel is. Jó hallgatni. Csak éppen...

Csak éppen az a baj, hogy a feleletet nem a regény adja, hanem az író. S ezért, ha a veleérző olvasónak kellemes is, amit mond, nem győz meg.

Az a bizonyos semmeringi vonat, amely Mancit új élete felé röpíti, kissé túlegyenesre rakott síneken robog előre. Eleven alakok szaladnak rajta és mögötte: a) Radó-család, Komlós, hernáduccai leányok és fiúk, lipótvárosi intellektüelek, fél- és egész emberek, egytől-egyig éles írói szemmel meglátott, fölényesen megrajzolt figurák s lassan mégis papírmasé-alakokká kényszerednek abban a nagy igyekezetben, ahogy az író szándékainak engedelmeskedve jelennek meg és tűnnek el, leplezik magukat, vagy mutatják ki a foguk fehéret... Az író jelenléte végül már feszélyez. Kitűnő lélektani megfigyelései, izmos, friss, könnyű stílusa van — bár sok magyartalanság rontja s könnyűsége sok helyen szinte keresett pongyolaságnak látszik — de ahol ez a stílus és az újságíró szellemessége dominál, a regénynek nagyon jó részletei vannak. Ám ez a szellemesség hovatovább némi modorossággá ütemesedik s lassanként szinte terhessé válik. A stílus itt csakugyan egy az íróval; annyira benne van ő maga, hogy végül már szeretnők megkérni, vonuljon vissza s engedje szabadon mozogni a többieket. Mintha ő maga akadályozná alakjait, hogy végre csakugyan megelevenedjenek s elindulhassanak saját fejük után, természetük szerinti útjukra, amelyen át sorsuk szerves létté: regénnyé sűrűsödhetik... Így a mű váza mindjobban kiütözközik; sovány teste egyre inkább satnyul s léttől duzzadó, egészséges részei mellett itt-ott már zörögnek a csontjai.

A vége aztán váratlanul ellaposodik. Nagyönis elsietett befejezése után csodálkozva kérdezzük: hát ennyi az egész?

A happyendesített Hernáducca; vagy ismerősebb címmel: mese az írógépről. Síma mese, tévedt kisleánnyal, bankigazgatóval és a végén, az elért célnál, hűvösvölgyi villával; mutatós ellentéteképpen a zálogcé-

dulás és adósságoktól zilált, de erősen valósággyanus szülői otthonnak... Mint mikor valaki jóízű, étvágygerjesztő kenyérbe harap s egyszerre fogai közé akad a péküzlet cédulája. Az olvasó kelletlenül rágcsálja s nem tudja, mit csináljon vele. Izlésétől függ, hogy lenyeli-e, vagy... morog egyet...

Végül: letettük a könyvet s megint nem a regény az, amiről emlék marad bennünk, hanem az írója. A *Manci*, azt hisszük, afféle fiatalos, félküzlettel való erőpróbálkozás csupán. Bródy Lili azonban tehetség, akiben bízni lehet.

Nagy Berta.

Maderspach Viktor: Az oláhok vérnyomában a Fekete-tengerig. Második kiadás. (Ifj. Ludvig és Janovits könyvnyomdája, Miskolc.) «Maderspach Viktor típusa annak a megalkuvást nem ismerő magyarnak, akinek a harci mesterség a vérében van.» A könyvhöz írt előszót Julier Ferenc ezredes e jellemzéssel kezdi, melyhez csattanó visszhangot ad a szerző utolsó mondata: «Mi a halottrabló hiénát a magunk erejéből is újra 'a Fekete-tengerbe szoríthatjuk. Csak akarnunk kell!» Az erős magyar érzés azonban még nem magyarázza meg a könyv ritka sikerét. Ebben főrésze van annak, hogy a szerző csaknem kimeríthetetlenül gazdag és érdekes élményanyagot ad. Szülőföldje védelmében a világháború legizgatóbb fejezetét, az oláhok ellen viselt védő, majd támadó hadjáratot «a legkalandosabb körülmények között» harcolta végig s ezt írja le könyvében. Elbeszélő módja lebilincselően érdekes s joggal mondja Julier: «Még nem olvastam háborús leírást, mely a háború légkörét, a háború különböző cselekményeit élénkebb színekben s egyben a valóságnak megfelelőbben esetelte volna». Nyelve is gazdag, de mondat szerkesztése, stílusa nem mindig magyaros: ezt a második kiadásban nem ártott volna